

Länstyrelsen
Västerbotten

Jörn Sn. Vb

L1930

Förklaring

Datum
2010-04-20

Ärendebeteckning
432-706-2010

1(4)

Arkivbeteckning

Svenska Järnvägsstationer AB

Förklaring att Jörns stationshus, beläget på fastigheten Västra Jörnsmarken 1:28, Jörns socken, Skellefteå kommun, Västerbottens län, har övergått till att bli byggnadsminne enligt Kulturminneslagen

(3 bilagor)

FÖRKLARING

Länstyrelsen förklarar, enligt 3 kap. 7§ Lagen (SFS 1988:950) om kulturminnen m.m. att Jörns stationshus har övergått till att bli byggnadsminne enligt nämnda kapitel.

SKYDDSBESTÄMMELSER

1. Byggnaden får inte rivas, flyttas, eller till sitt yttre byggas om eller på annat sätt förändras.
2. Ingrepp får inte göras i byggnadens stomme.
3. Samråd ska ske med Länstyrelsen inför förändringar som berör rumsindelning.
4. Byggnaden ska underhållas så att den inte förfaller. Vård- och underhållsarbeten ska planeras i samråd med Länstyrelsen och utföras med traditionella material och metoder på ett sådant sätt att det kulturhistoriska värdet inte minskar.
5. Det på bifogade situationsplan med särskild linje avgränsade skyddsområdet får inte ytterligare bebyggas. Det ska hållas i sådant skick att miljöns utseende och karaktär inte förvanskas.

Om det av särskilda skäl är nödvändigt att ändra byggnadsminnet i strid mot skyddsbestämmelserna ska ansökan om tillstånd för detta lämnas till Länstyrelsen, som enligt Kulturminneslagen får lämna tillstånd till ändring i så fall.

MOTIVERING

Sammantaget utgör Jörn en stationsmiljö av högt kulturhistoriskt värde. Stationshuset är ett gott exempel på de stationsbyggnader som uppfördes vid stambanan genom övre Norrland. Byggnaden har ett stort arkitekturhistoriskt värde genom den konsekvent genomförda och välbevarade utformningen i fornnordisk stil.

2010-04-29 beslöt Sh
kopier till IF = BM-reg. Az

KULTURHISTORISK BESKRIVNING

Anläggandet av stambanan genom övre Norrland blev ett mycket arbetskrävande byggnadsföretag. Sträckan Långsele-Vännäs var klar i oktober 1891. Från Vännäs måste banan föras över både Vindelälven och Skellefte älv innan den kom fram till Jörns station. Bansträckningen mellan Vännäs och Jörn tog drygt två år att bygga och i december 1893 var man framme i Jörn. Stationshuset i Jörn invigdes den 2 augusti 1894, då stambanan var färdig i sin helhet till Boden. År 1930 byggdes en tvärbana från Jörn till Arvidsjaur vid Inlandsbanan.

Jörns stationshus ritades av arkitekten Folke Zettervall, som 1890 hade anställts vid SJ:s arkitektkontor. Zettervall gjorde skisser och färdigställde även ritningar till byggnaden, "ehuru under min ledning" som chefsarkitekten Edelsvärd senare påpekade.

Stationshuset uppfördes i timmer i två våningar i en fornnordisk stil. Fasaden mot banan var symmetrisk. Två hörnrisaliter och en mindre takkupa, symmetriskt placerad centralt mellan dessa, ger karaktär åt fasaden. Motsvarande långfasad är mer uppdelad med ett utstickande sexkantigt trapphus, och en hörnrisalit med balkong. Det svarttjäderade timret är synligt på fasaderna. Listverk utgörs av ett brett våningsavskiljande band av grönfärgad stående fasspontpanel. Fönstren har korspost. Dörr- och fönstersnickerier är målade i grönt med röda omfattningar. En sockel av huggen sten bär upp byggnaden. På taket låg ursprungligen falsad plåt. Takfoten är kraftigt utskjutande över fasaderna. På taket finns två skorstenar med utkragad överdel som troligen är original sedan uppförandet. Gavelspetsarna och de många olika takkupornas nockar har dekorationer med fornnordiska motiv.

Byggnaden har sedan uppförandet genomgått vissa förändringar. Bland annat har planlösningen ändrats i bottenvåningen flera gånger. Ursprungligen ledde en centralt placerad vestibul (rum 112) till väntsalen i husets norra gavel (delar av rum 110). I sen tid har väntsalen flyttats till f.d. resgodsutrymmet och är idag placerad längs med byggnaden på den sida som är vänd bort från spåret. Ytskikt och inredningsdetaljer i expeditionen och orderrummen (rum 103, 108, 109) samt delar av bostadslägenheterna på övervåningen (främst 208, 211) bär spår av moderniseringar på 1940-50-talen och senare. Bostadslägenheterna på övervåningen, som nås från det utskjutande trapphuset, står idag tomma. Nuvarande väntsalen (rum 111) är helt förändrad, troligen under 1990-talet. Vissa äldre inredningsdetaljer, såsom spegeldörrar, pärlspontpanel, dörrfoder, profilerad taklist, biljettlucka och sittbänk finns kvar här och var på olika ställen i byggnaden. Inget rum har dock kvar särskilt mycket av sin originalkaraktär. Av den anledningen gör Länsstyrelsen bedömningen att det inte är motiverat med invändiga skyddsbestämmelser, utöver byggnadens stomme. De äldre inredningsdetaljerna tillför dock kvaliteter till byggnaden och vi ser gärna att de behandlas så varsamt det går. Länsstyrelsen vill dessutom gärna medverka som samrådspart inför eventuella framtida förändringar av rumsindelningen, för att kunna lämna råd och medverka till att något av den tidigaste rumsindelningen tas till vara och om möjligt återskapas.

Utvändigt märks följande förändringar vid en jämförelse med ett äldre fotografi (Skellefteå museums arkiv, okänt år) av stationshuset: Taket av falsad skivplåt har bytts ut mot ett grönmålat TRP-tak. Skylten med texten Jörn som satt mellan fönstren på södra gavelns övervåning har plockats ned. Mot järnvägen har det våningsavskiljande skärmtaket tillkommit och entrédörren vid byggnadens mitt har bytt plats med den södra risalitens fönster. Fönstret närmast till vänster om samma risalit har ersatts av ett litet burspråk som skjuter ut som ett hörn. På gaveln mot söder har ytterligare ett fönster tillkommit till vänster om entrédörren mot väntsalen. I likhet med de äldre fönstren har de nya korspost. Alla fönster, utom möjligen på vinden, har kopplade bågar. Sedan byggnaden blev skyddad har en LCD-display och en fläkt för tekniktrustningen tillkommit på fasaden mot banan.

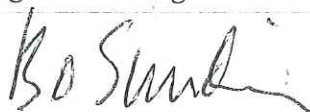
Till närmiljön kring stationen hör även det välbevarade järnvägshotellet. Hotellet uppfördes av SJ 1893-94 av timmer i två våningar med fasader klädda med lig-gande fasspånpanel. Sedan 2007-08-16 omfattas hotellet av anmälningsplikt enligt 3 kap 6 § Kulturminneslagen. I anslutning finns även en ekonomibyggnad med bostadsdel till hotellet, perrongtak (skyddat som statligt byggnadsminne sedan 2006-03-09), lokstall och ett bostadshus för järnvägspersonal. Enligt Riksantikvarieämbetet utgör den samlade stationsmiljön i Jörn en av landets mest intressanta.

BAKGRUND

Regeringen beslutade den 21 augusti 1986 att Jörns stationshus skulle betraktas som statligt byggnadsminnesmärke enligt kungörelsen (1920:744) med föreskrifter rörande det offentliga byggnadsväsendet.

Under år 2000 bolagiserades SJ och det nybildade förvaltningsbolaget Jernhusen AB fick regeringens uppdrag att tills vidare förvalta fastigheterna åt SJ. Riksantikvarieämbetet åtog sig att utarbeta förslag till skyddsföreskrifter med motivskrivning och värdebeskrivning för de statliga byggnadsminnen som avsågs att senare övergå i Jernhusens AB ägo. Förutsättningen för detta arbete var att byggnaderna fortfarande ägdes av staten genom SJ. Den 1 januari 2001 försålde SJ det aktuella fastighetsbeståndet till Jernhusen Fastigheter AB, som därefter i sin tur 2009-12-01 sålt Jörns stationshus till Svenska Järnvägsstationer AB. Som bolagsägda fastigheter kunde de inte längre betraktas som statliga byggnadsminnen enligt förordningen (1988:1229) om statliga byggnadsminnen m.m. vilket samtidigt innebar att regeringen inte kunde fatta beslut om skyddsföreskrifterna. Istället övergick de skyddade stationshusen automatiskt enligt 3 kap 1 § andra stycket Kulturminneslagen till att bli byggnadsminnen enligt denna lag. För sådana byggnader ska länsstyrelsen enligt 3 kap. 7 § Kulturminneslagen utfärda en förklaring om detta. Eftersom byggnaderna vid övergången inte hade några fastställda skyddsföreskrifter ska länsstyrelsen även fatta beslut om dessa. Länsstyrelsen har kommunicerat förslaget till skyddsbestämmelser med fastighetsägaren Svenska Järnvägsstationer AB, som har godkänt desamma.

Jörns stationshus utgör följaktligen sedan 1 januari 2001 byggnadsminne enligt Kulturminneslagen, vilket innebär att Länsstyrelsen Västerbotten fortsättningsvis är beslutande i frågor som rör ändring av byggnaden eller ändringar inom det avgränsade skyddsområdet, samt frågor kring byggnadens vård och underhåll i enlighet med de genom detta beslut fastställda skyddsbestämmelserna.

Bo Sundin
Länsantikvarie

Andreas Grahn
Antikvarie

Bilagor:

Situationsplan med skyddsområde

Planritningar med rumsnummer, bottenvåning och våning 1 tr

Utdrag ur Kulturminneslagen

Kopia, med situationsplan, till:

Riksantikvarieämbetet

Skellefteå museum

Västerbottens museum

Skellefteå kommun, byggnadsnämnden

Lantmäteriet, Division Inskrivning, Box 371, 931 24 Skellefteå

Länsstyrelsen/Kulturmiljö

Skyddsområde för byggnadsminnet Jörns stationshus

VÄSTRA JÖRNMARKEN 1:31

MOSS

1:8

5093

1:28

Gräns för skyddsområdet

JÖRN

17278

17277

17276

STATIONSGATAN

SPAR NR 6

40 TON

22

5

4

3

2

1

9.0

4.5

4.5

6.0

9.0

20

19

B Ø.35

B Ø.35

BM

32

9 3 1 1 B

12

10 A

